

169

Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych

Państwa Strony niniejszego Paktu,

zważywszy, że zgodnie z zasadami ogłoszonymi w Kartie Narodów Zjednoczonych uznanie przyrodzonej godności oraz równych i niezbywalnych praw wszystkich członków wspólnoty ludzkiej stanowi podstawę wolności, sprawiedliwości i pokoju na świecie,

uznając, że prawa te wynikają z przyrodzonej godności człowieka,

uznając, że zgodnie z Powszechną Deklaracją Praw Człowieka ideał wolnej istoty ludzkiej wyzwolonej od lęku i niedostatku może być osiągnięty tylko wówczas, kiedy zostaną stworzone warunki zapewniające każdemu korzystanie z praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych oraz z praw obywatelskich i politycznych,

zważywszy wynikający z Karty Narodów Zjednoczonych obowiązek Państw popierania powszechnego poszanowania i przestrzegania praw i wolności człowieka,

biorąc pod uwagę, że jednostka ludzka, mająca obowiązki w stosunku do innych jednostek i w stosunku do społeczności, do której należy, powinna dążyć do popierania i przestrzegania praw uznanych w niniejszym Pakcie, zgodziły się na następujące artykuły:

CZĘŚĆ I

Artykuł 1

1. Wszystkie narody mają prawo do samostanowienia. Z mocy tego prawa swobodnie określają one swój status polityczny i swobodnie zapewniają swój rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny.

2. Wszystkie narody mogą swobodnie rozporządzać dla swoich celów swymi bogactwami i zasobami naturalnymi bez uszczerbku dla jakichkolwiek zobowiązań wynikających z międzynarodowej współpracy gospodarczej, opartej na zasadzie wzajemnych korzyści, oraz z prawa międzynarodowego. W żadnym przypadku nie można pozbawiać narodu jego własnych środków egzystencji.

3. Państwa Strony niniejszego Paktu, włącznie z Państwami odpowiedzialnymi za administrację terytoriów niesamodzielnych i terytoriów powierniczych, będą popierały realizację prawa do samostanowienia i będą szanowały to prawo zgodnie z postanowieniami Karty Narodów Zjednoczonych.

CZĘŚĆ II

Artykuł 2

1. Każde z Państw Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się podjąć odpowiednie kroki indywidualnie i w ramach pomocy i współpracy międzynarodowej, w szczególności w dziedzinie gospodarki i techniki, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środki, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie wszelkimi odpowiednimi sposobami, włączając w to w szczególności podjęcie kroków ustawodawczych.

2. Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zagwarantować wykonywanie praw wymienionych w ni-

niejszym Pakcie bez żadnej dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuację majątkową, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

3. Kraje rozwijające się mogą określić, uwzględniając w należyty sposób prawa człowieka oraz własną gospodarkę narodową, w jakim stopniu zagwarantują prawa gospodarcze, uznane w niniejszym Pakcie, osobom nie mającym ich obywatelstwa.

Artykuł 3

Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zapewnić mężczyznom i kobietom równe prawo do korzystania z wszystkich praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych wymienionych w niniejszym Pakcie.

Artykuł 4

Państwa Strony niniejszego Paktu uznają, że korzystanie z tych praw, zapewnione przez Państwo zgodnie z niniejszym Paktem, może być poddane przez Państwo tylko takim ograniczeniom, jakie przewiduje ustawa, i tylko w stopniu, w jakim jest to zgodne z istotą tych praw, oraz wyłącznie w celu popierania powszechnego dobrobytu w społeczeństwie demokratycznym.

Artykuł 5

1. Żadne z postanowień niniejszego Paktu nie może być interpretowane jako przyznanie jakiegokolwiek Państwu, grupie lub osobie jakiegokolwiek prawa do podjęcia czynności lub dokonania aktu mającego na celu zniweczenie praw lub wolności uznanych w niniejszym Pakcie albo ich ograniczenie w szerszym stopniu, niż przewiduje to niniejszy Pakt.

2. Żadne z podstawowych praw człowieka uznanych lub istniejących w jakimkolwiek kraju na podstawie ustaw, konwencji, zarządzeń lub zwyczaju nie może być ograniczone ani zawieszane pod pretekstem, że niniejszy Pakt nie uznaje takich praw lub że uznaje je w węższym zakresie.

CZĘŚĆ III

Artykuł 6

1. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo do pracy, które obejmuje prawo każdego człowieka do uzyskania możliwości utrzymania się poprzez pracę swobodnie wybraną lub przyjętą, oraz podejmą odpowiednie kroki w celu zapewnienia tego prawa.

2. Kroki, jakie Państwa Strony niniejszego Paktu powinny podjąć w celu osiągnięcia pełnej realizacji tego prawa, będą obejmowały programy technicznego i zawodowego poradnictwa i szkolenia, politykę i metody zmierzające do stałego rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturalnego oraz do pełnego, produktywnego zatrudnienia na warunkach zapewniających jednostce korzystanie z podstawowych wolności politycznych i gospodarczych.

Artykuł 7

Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do korzystania ze sprawiedliwych i korzystnych warunków pracy, obejmujących w szczególności:

a) wynagrodzenie zapewniające wszystkim pracującym jako minimum:

i) godziwy zarobek i równe wynagrodzenie za pracę o równej wartości bez jakiegokolwiek różnicy; w szczególności należy zagwarantować kobietom warunki pracy nie gorsze od tych, z jakich korzystają mężczyźni, oraz równą płacę za równą pracę;

ii) zadowalające warunki życia dla nich samych i ich rodzin zgodnie z postanowieniami niniejszego Paktu;

b) warunki pracy odpowiadające wymaganiom bezpieczeństwa i higieny;

c) równe dla wszystkich możliwości awansu w pracy na odpowiednio wyższe stanowisko w oparciu jedynie o kryteria stażu pracy i kwalifikacji;

d) wypoczynek, wolny czas i rozsądne ograniczenie czasu pracy, okresowe płatne urlopy oraz wynagrodzenie za dni świąteczne.

Artykuł 8

1. Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zapewnić:

a) prawo każdego do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych według własnego wyboru, w celu popierania i ochrony swych interesów gospodarczych i społecznych, jedynie pod warunkiem przestrzegania przepisów statutowych danej organizacji; korzystanie z tego prawa nie może podlegać innym ograniczeniom niż przewidziane w ustawie i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo dla ochrony praw i wolności innych osób;

b) prawo związków zawodowych do zakładania krajowych federacji lub konfederacji oraz prawo tychże do tworzenia międzynarodowych organizacji związkowych lub do przystępowania do nich;

c) prawo związków zawodowych do swobodnego wykonywania swej działalności, bez ograniczeń innych, niż przewidziane w ustawie i konieczne w demokratycznym społeczeństwie w interesie bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego albo dla ochrony praw i wolności innych osób;

d) prawo do strajku pod warunkiem, że będzie ono wykonywane zgodnie z ustawodawstwem danego kraju.

2. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w nałożeniu ograniczeń zgodnych z ustawą na wykonywanie tych praw przez członków sił zbrojnych, policji lub administracji państwowej.

3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu nie uprawnia Państw Stron Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy z 1948 r. dotyczącej wolności związkowej i ochrony praw związkowych do podejmowania kroków ustawodawczych lub stosowania prawa w sposób, który naruszałby gwarancje przewidziane w tej Konwencji.

Artykuł 9

Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do zabezpieczenia społecznego, włączając w to ubezpieczenia społeczne.

Artykuł 10

Państwa Strony niniejszego Paktu uznają, że:

1. Należy udzielić jak najszerszej ochrony i pomocy rodzinie jako naturalnej i podstawowej komórce społeczeństwa, w szczególności przy jej zakładaniu i w okresie trwania odpowiedzialności rodziny za opiekę i wychowanie dzieci pozostających na jej utrzymaniu. Związek małżeński powinien być zawierany przy swobodnie wyrażonej zgodzie przyszłych małżonków.

2. Szczególną opieką należy otoczyć matki w rozsądnym okresie przed i po urodzeniu dziecka. W tym czasie pracujące matki powinny otrzymywać płatny urlop lub urlop z zapewnieniem odpowiednich świadczeń z tytułu zabezpieczenia społecznego.

3. Należy podjąć specjalne kroki w celu zapewnienia ochrony i pomocy wszystkim dzieciom i młodzieży bez jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na pochodzenie lub inne przyczyny. Należy chronić dzieci i młodzież przed wyzyskiem ekonomicznym i społecznym. Zatrudnianie ich przy pracy szkodliwej dla ich moralności lub zdrowia bądź niebezpiecznej dla życia lub mogącej przeszkodzić w ich normalnym rozwoju powinno być ustawowo karalne. Państwa powinny również ustalić granicę wieku, poniżej której płatne zatrudnianie dzieci powinno być ustawowo zakazane i karalne.

Artykuł 11

1. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do odpowiedniego poziomu życia dla niego samego i jego rodziny, włączając w to wyżywienie, odzież i mieszkanie, oraz do stałego polepszania warunków bytowych. Państwa Strony podejmą odpowiednie kroki w celu zapewnienia realizacji tego prawa, uznając w tym celu zasadnicze znaczenie współpracy międzynarodowej, opartej na zasadzie dobrowolności.

2. Państwa Strony niniejszego Paktu, uznając podstawowe prawo każdego do wolności od głodu, podejmą, indywidualnie i w drodze współpracy międzynarodowej, niezbędne kroki, włączając w to konkretne programy potrzebne w celu:

a) ulepszenia metod produkcji, konserwacji i dystrybucji żywności przez pełne wykorzystanie wiedzy technicznej i naukowej, przez rozpowszechnianie wiedzy o zasadach żywienia oraz przez rozwijanie lub reformowanie systemów rolnych w taki sposób, aby osiągnąć najbardziej sprawny rozwój i wykorzystanie zasobów naturalnych;

b) zapewnienia sprawiedliwego podziału światowych zasobów żywności stosownie do potrzeb, uwzględniając problemy krajów importujących i krajów eksportujących żywność.

Artykuł 12

1. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do korzystania z najwyższego osiągalnego poziomu ochrony zdrowia fizycznego i psychicznego.

2. Kroki, jakie Państwa Strony niniejszego Paktu powinny podjąć dla osiągnięcia pełnego wykonania tego prawa, będą obejmowały środki konieczne do:

a) zapewnienia zmniejszenia wskaźnika martwych urodzeń i śmiertelności niemowląt oraz do zapewnienia zdrowego rozwoju dziecka;

b) poprawy higieny środowiska i higieny przemysłowej we wszystkich aspektach;

- c) zapobiegania chorobom epidemicznym, endemicznym, zawodowym i innym oraz ich leczenia i zwalczania;
- d) stworzenia warunków, które zapewniłyby wszystkim pomoc i opiekę lekarską na wypadek choroby.

Artykuł 13

1. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do nauki. Są one zgodne, że nauczanie powinno zmierzać do pełnego rozwoju osobowości i poczucia godności ludzkiej i umacniać poszanowanie praw człowieka i podstawowych wolności. Są one również zgodne, że nauka powinna umożliwiać wszystkim efektywny udział w wolnym społeczeństwie, rozwijać zrozumienie, tolerancję i przyjaźń między wszystkimi narodami i wszystkimi grupami rasowymi, etnicznymi lub religijnymi, jak również popierać działalność Organizacji Narodów Zjednoczonych na rzecz utrzymania pokoju.

2. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają, że w celu osiągnięcia pełnej realizacji tego prawa:

- a) nauczanie podstawowe będzie obowiązkowe, bezpłatne i dostępne dla wszystkich;
- b) nauczanie średnie w jego różnych formach, włączając w to średnie nauczanie techniczne i zawodowe, będzie powszechnie dostępne dla wszystkich w wyniku zastosowania wszelkich odpowiednich środków, w szczególności stopniowego wprowadzania bezpłatnej nauki;
- c) nauczanie wyższe będzie w równym stopniu dostępne dla wszystkich na podstawie kryterium zdolności, w wyniku zastosowania wszystkich odpowiednich środków, w szczególności stopniowego wprowadzania bezpłatnej nauki;
- d) nauczanie elementarne będzie popierane lub rozwijane w możliwie największym stopniu dla osób, które nie otrzymały lub nie ukończyły pełnego wykształcenia podstawowego;
- e) rozwój systemu szkół wszystkich stopni będzie aktywnie kontynuowany oraz będzie ustanowiony odpowiedni system stypendiów, a warunki materialne personelu nauczającego będą stale poprawiane.

3. Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się do poszanowania wolności rodziców lub w odpowiednich przypadkach opiekunów prawnych, wyboru dla swych dzieci szkół innych niż szkoły założone przez władze publiczne, ale odpowiadających minimalnym wymaganiom w zakresie nauczania, jakie mogą być ustalone lub zatwierdzone przez Państwo, jak również zapewnienia swym dzieciom wychowania religijnego i moralnego, zgodnie z własnymi przekonaniem.

4. Żadne postanowienie niniejszego artykułu nie będzie interpretowane w sposób naruszający wolność i instytucji do tworzenia i prowadzenia zakładów oświatowych, z zastrzeżeniem, że będą przestrzegane zasady wymienione w ustępie 1 niniejszego artykułu i że nauka udzielana w tych zakładach będzie odpowiadać minimalnym wymaganiom, które mogą być ustalone przez Państwo.

Artykuł 14

Każde z Państw Stron niniejszego Paktu, które w chwili stania się Stroną nie było w stanie zapewnić na terytorium swej metropolii lub na innych terytoriach podlegających jego jurysdykcji obowiązkowego i bezpłatnego nauczania podstawowego, zobowiązuje się w okresie dwóch lat opracować i przyjąć szczegółowy plan działania w celu stop-

niowego wprowadzania w życie, w ciągu rozsądnej liczby lat ustalonej w planie, zasady obowiązkowej, bezpłatnej nauki dla wszystkich.

Artykuł 15

1. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają prawo każdego do:

- a) udziału w życiu kulturalnym;
- b) korzystania z osiągnięć postępu naukowego i jego zastosowań;
- c) korzystania z ochrony interesów moralnych i materialnych, wynikających z wszelkiej twórczości naukowej, literackiej lub artystycznej, której jest autorem;

2. Kroki, które Państwa Strony niniejszego Paktu podejmą w celu osiągnięcia pełnej realizacji tego prawa, powinny obejmować środki niezbędne do ochrony, rozwoju i upowszechniania nauki i kultury.

3. Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się do poszanowania swobody koniecznej do prowadzenia badań naukowych i działalności twórczej.

4. Państwa Strony niniejszego Paktu uznają korzyści, jakie wynikają z popierania i rozwijania kontaktów międzynarodowych i współpracy w dziedzinie nauki i kultury.

CZĘŚĆ IV

Artykuł 16

1. Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się przedkładać, zgodnie z niniejszą częścią Paktu, sprawozdania dotyczące podjętych środków oraz postępu dokonanego w zakresie przestrzegania praw uznanych w niniejszym Pakcie.

2. a) Wszystkie sprawozdania będą przedkładane Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, który przekaże ich kopie Radzie Gospodarczej i Społecznej do rozpatrzenia, zgodnie z postanowieniami niniejszego Paktu;

b) Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekaże ponadto organizacjom wyspecjalizowanym kopie sprawozdań lub odpowiednich części sprawozdań Państw Stron niniejszego Paktu, które są jednocześnie członkami tych organizacji wyspecjalizowanych, w zakresie, w jakim te sprawozdania lub ich części odnoszą się do spraw należących do właściwości tych organizacji zgodnie z ich statutami.

Artykuł 17

1. Państwa Strony niniejszego Paktu będą dostarczały swoje sprawozdania stopniowo zgodnie z planem, który ustali Rada Gospodarcza i Społeczna w ciągu roku od wejścia w życie niniejszego Paktu, po konsultacji z Państwami Stronami Paktu i zainteresowanymi organizacjami wyspecjalizowanymi.

2. Sprawozdania mogą wskazywać na czynniki i trudności wpływające na stopień realizacji zobowiązań wynikających z niniejszego Paktu.

3. W przypadku gdy jakiegokolwiek z Państw Stron niniejszego Paktu dostarczyło już uprzednio Organizacji Narodów Zjednoczonych lub jakiegokolwiek z organizacji wyspecjalizowanych odpowiednich informacji, wystarczy wyraźnie powołać się na te informacje bez potrzeby ich powtórzenia.

Artykuł 18

Zgodnie z zobowiązaniami wynikającymi z Karty Narodów Zjednoczonych w dziedzinie praw człowieka i podstawowych wolności Rada Gospodarcza i Społeczna może zawierać porozumienia z organizacjami wyspecjalizowanymi, dotyczące sprawozdań składanych przez nie Radzie z postępu dokonanego w dziedzinie przestrzegania postanowień niniejszego Paktu, należących do zakresu ich działalności. Sprawozdania te mogą zawierać dane dotyczące decyzji i zaleceń przyjętych przez właściwe organy organizacji wyspecjalizowanych w sprawie wykonania powyższych postanowień.

Artykuł 19

Rada Gospodarcza i Społeczna może przekazać Komisji Praw Człowieka, w celu zbadania i udzielenia zaleceń ogólnych lub w odpowiednich przypadkach dla informacji, sprawozdania dotyczące praw człowieka, przedłożone przez Państwa, zgodnie z postanowieniami artykułów 16 i 17, oraz sprawozdania dotyczące praw człowieka, przedłożone przez organizacje wyspecjalizowane, zgodnie z postanowieniami artykułu 18.

Artykuł 20

Państwa Strony niniejszego Paktu oraz zainteresowane organizacje wyspecjalizowane mogą przedstawić Radzie Gospodarczej i Społecznej uwagi do każdego zalecenia ogólnego, udzielonego zgodnie z postanowieniami artykułu 19, lub do wzmianki o takim zaleceniu ogólnym w sprawozdaniu Komisji Praw Człowieka lub innym dokumencie wymienionym w tym sprawozdaniu.

Artykuł 21

Rada Gospodarcza i Społeczna może przedkładać co pewien czas Zgromadzeniu Ogólnemu sprawozdania zawierające zalecenia ogólne oraz streszczenie informacji otrzymanych od Państw Stron niniejszego Paktu i organizacji wyspecjalizowanych w sprawie kroków podjętych oraz postępu uzyskanego w zakresie zapewnienia powszechnego przestrzegania praw uznanych w niniejszym Pakcie.

Artykuł 22

Rada Gospodarcza i Społeczna może zwrócić uwagę innych organów Organizacji Narodów Zjednoczonych, ich organów pomocniczych i zainteresowanych organizacji wyspecjalizowanych, zajmujących się udzielaniem pomocy technicznej, na wszelkie sprawy wynikające ze sprawozdań wymienionych w tej części niniejszego Paktu, które mogłyby być pomocne tym organom w decydowaniu w zakresie ich właściwości co do celowości podjęcia międzynarodowych środków mogących przyczynić się do skutecznego, stopniowego wprowadzania w życie niniejszego Paktu.

Artykuł 23

Państwa Strony niniejszego Paktu są zgodne, że międzynarodowa działalność w celu realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie obejmuje takie metody, jak: zawieranie konwencji, uchwalanie zaleceń, udzielanie pomocy technicznej oraz organizowanie wspólnie z zainteresowanymi rządami spotkań regionalnych i technicznych dla konsultacji i badań.

Artykuł 24

Żadne z postanowień niniejszego Paktu nie może być interpretowane jako naruszające postanowienia Karty Narodów Zjednoczonych i statutów organizacji wyspecjalizowanych, określających obowiązki różnych organów Organizacji Narodów Zjednoczonych i organizacji wyspecjalizowanych odnośnie do spraw, których dotyczy niniejszy Pakt.

Artykuł 25

Żadne z postanowień niniejszego Paktu nie może być interpretowane jako naruszające przyrodzone prawo wszystkich narodów do pełnego i swobodnego posiadania i użytkowania ich bogactw i zasobów naturalnych.

C Z Ę Ś Ć V

Artykuł 26

1. Niniejszy Pakt jest otwarty do podpisu dla wszystkich Państw członków Organizacji Narodów Zjednoczonych lub członków jakiegokolwiek organizacji wyspecjalizowanej, a także dla wszystkich Państw stron Statutu Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości oraz wszystkich innych Państw zaproszonych przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych do stania się Stroną niniejszego Paktu.

2. Niniejszy Pakt podlega ratyfikacji. Dokumenty ratyfikacyjne będą złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

3. Niniejszy Pakt jest otwarty do przystąpienia dla wszystkich Państw, o których mowa w ustępie 1 niniejszego artykułu.

4. Przystąpienia dokonuje się przez złożenie dokumentu przystąpienia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

5. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zawiadomi wszystkie Państwa, które podpisały niniejszy Pakt lub do niego przystąpiły, o złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

Artykuł 27

1. Niniejszy Pakt wejdzie w życie po upływie trzech miesięcy od daty złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych trzydziestego piątego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

2. W stosunku do każdego Państwa, które ratyfikuje niniejszy Pakt lub do niego przystąpi po złożeniu trzydziestego piątego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia, wchodzi on w życie po upływie trzech miesięcy od daty złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

Artykuł 28

Postanowienia niniejszego Paktu rozciągają się na wszystkie części Państw federalnych bez jakichkolwiek ograniczeń lub wyjątków.

Artykuł 29

1. Każde z Państw Stron niniejszego Paktu może proponować poprawkę i zgłosić ją Sekretarzowi General-

nemu Organizacji Narodów Zjednoczonych. Sekretarz Generalny przekaze nastepnie kazda zaproponowana poprawke Państwom Stronom niniejszego Paktu z prosba o zawiadomienie go, czy wywiadaja sie za zwoaniem konferencji Państw Stron w celu rozważenia i przegłosowania propozycji. Jezeli przynajmniej jedna trzecia Państw Stron wypowie sie za zwoaniem takiej konferencji, Sekretarz Generalny zwoia ja pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych. Kazda poprawka przyjeta na konferencji wiekszością głosów Państw Stron obecnych i głosujacych zostanie przedložona Zgromadzeniu Ogólnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych do zatwierdzenia.

2. Poprawki wchodzą w życie po zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych i przyjęciu przez dwie trzecie Państw Stron niniejszego Paktu zgodnie z ich procedurą konstytucyjną.

3. Poprawki po wejściu w życie wiążą te Państwa Strony, które je przyjęły, podczas gdy inne Państwa Strony są nadal związane postanowieniami niniejszego Paktu oraz poprawkami, które przyjęły uprzednio.

Na dowód czego niżej podpisani, należycie w tym celu otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia

Artykuł 30

Niezależnie od notyfikacji dokonanych zgodnie z artykułem 26 ustęp 5 Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zawiadomi wszystkie Państwa, o których mowa w ustępie 1 wymienionego artykułu, o:

a) podpisach, ratyfikacjach i przystąpieniach, zgodnie z artykułem 26;

b) dacie wejścia w życie niniejszego Paktu zgodnie z artykułem 27 i dacie wejścia w życie poprawek zgodnie z artykułem 29.

Artykuł 31

1. Niniejszy Pakt, którego teksty angielski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski są jednakowo autentyczne, będzie złożony w archiwach Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych przekaze uwierzytelnione kopie niniejszego Paktu wszystkim Państwom, o których mowa w artykule 26.

upoważnieni przez swoje Rządy, podpisali niniejszy Pakt, 1966 roku.

INTERNATIONAL COVENANT ON ECONOMIC, SOCIAL AND CULTURAL RIGHTS

The States Parties to the present Covenant,

Considering that, in accordance with the principles proclaimed in the Charter of the United Nations, recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world,

Recognizing that these rights derive from the inherent dignity of the human person,

Recognizing that, in accordance with the Universal Declaration of Human Rights, the ideal of free human beings enjoying freedom from fear and want can only be achieved if conditions are created whereby everyone may enjoy his economic, social and cultural rights, as well as his civil and political rights,

Considering the obligation of States under the Charter of the United Nations to promote universal respect for, and observance of, human rights and freedoms,

Realizing that the individual, having duties to other individuals and to the community to which he belongs, is under a responsibility to strive for the promotion and observance of the rights recognized in the present Covenant,

Agree upon the following articles:

PART I

Article 1

1. All peoples have the right of self-determination. By virtue of that right they freely determine their political status and freely pursue their economic, social and cultural development.

2. All peoples may, for their own ends, freely dispose of their natural wealth and resources without prejudice to any obligations arising out of international economic co-operation, based upon the principle of mutual benefit, and international law. In no case may a people be deprived of its own means of subsistence.

3. The States Parties to the present Covenant, including those having responsibility for the administration of Non-Self-Governing and Trust Territories, shall promote the realization of the right of self-determination, and shall respect that right, in conformity with the provisions of the Charter of the United Nations.

PART II

Article 2

1. Each State Party to the present Covenant undertakes to take steps, individually and through international assistance and co-operation, especially economic and technical, to the maximum of its available resources, with a view to achieving progressively the full realization of the rights recognized in the present Covenant by all appropriate means, including particularly the adoption of legislative measures.

2. The States Parties to the present Covenant undertake to guarantee that the rights enunciated in the present Covenant will be exercised without discrimination of any kind as to race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status.

3. Developing countries, with due regard to human rights and their national economy, may determine to what extent they would guarantee the economic rights recognized in the present Covenant to non-nationals.

Article 3

The States Parties to the present Covenant undertake to ensure the equal right of men and women to the enjoyment of all economic, social and cultural rights set forth in the present Covenant.

Article 4

The States Parties to the present Covenant recognize that, in the enjoyment of those rights provided by the State in conformity with the present Covenant, the State may subject such rights only to such limitations as are determined by law only in so far as this may be compatible with the nature of these rights and solely for the purpose of promoting the general welfare in a democratic society.

Article 5

1. Nothing in the present Covenant may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or to perform any act aimed at the destruction of any of the rights or freedoms recognized herein, or at their limitation to a greater extent than is provided for in the present Covenant.

2. No restriction upon or derogation from any of the fundamental human rights recognized or existing in any country in virtue of law, conventions, regulations or custom shall be admitted on the pretext that the present Covenant does not recognize such rights or that it recognizes them to a lesser extent.

PART III

Article 6

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right to work, which includes the right of everyone to the opportunity to gain his living by work which he freely chooses or accepts, and will take appropriate steps to safeguard this right.

2. The steps to be taken by a State Party to the present Covenant to achieve the full realization of this right shall include technical and vocational guidance and training programmes, policies and techniques to achieve steady economic, social and cultural development and full and productive employment under conditions safeguarding fundamental political and economic freedoms to the individual.

Article 7

The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to the enjoyment of just and favourable conditions of work, which ensure, in particular:

- (a) Remuneration which provides all workers, as a minimum, with:

- (i) Fair wages and equal remuneration for work of equal value without distinction of any kind, in particular women being guaranteed conditions of work not inferior to those enjoyed by men, with equal pay for equal work;
- (ii) A decent living for themselves and their families in accordance with the provisions of the present Covenant;
- (b) Safe and healthy working conditions;
- (c) Equal opportunity for everyone to be promoted in his employment to an appropriate higher level, subject to no considerations other than those of seniority and competence;
- (d) Rest, leisure and reasonable limitation of working hours and periodic holidays with pay, as well as remuneration for public holidays.

Article 8

1. The States Parties to the present Covenant undertake to ensure:
 - (a) The right of everyone to form trade unions and join the trade union of his choice, subject only to the rules of the organization concerned, for the promotion and protection of his economic and social interests. No restrictions may be placed on the exercise of this right other than those prescribed by law and which are necessary in a democratic society in the interests of national security or public order or for the protection of the rights and freedoms of others;
 - (b) The right of trade unions to establish national federations or confederations and the right of the latter to form or join international trade-union organizations;
 - (c) The right of trade unions to function freely subject to no limitations other than those prescribed by law and which are necessary in a democratic society in the interests of national security or public order or for the protection of the rights and freedoms of others;
 - (d) The right to strike, provided that it is exercised in conformity with the laws of the particular country.

2. This article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces or of the police or of the administration of the State.

3. Nothing in this article shall authorize States Parties to the International Labour Organisation Convention of 1948 concerning Freedom of Association and Protection of the Right to Organize to take legislative measures which would prejudice, or apply the law in such a manner as would prejudice, the guarantees provided for in that Convention.

Article 9

The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to social security, including social insurance.

Article 10

The States Parties to the present Covenant recognize that:

1. The widest possible protection and assistance should be accorded to the family, which is the natural and fundamental group unit of society, particularly for its establishment and while it is responsible for the care and education of dependent children. Marriage must be entered into with the free consent of the intending spouses.

2. Special protection should be accorded to mothers during a reasonable period before and after childbirth. During such period working mothers should be accorded paid leave or leave with adequate social security benefits.

3. Special measures of protection and assistance should be taken on behalf of all children and young persons without any discrimination for reasons of parentage or other conditions. Children and young persons should be protected from economic and social exploitation. Their employment in work harmful to their morals or health or dangerous to life or likely to hamper their normal development should be punishable by law. States should also set age limits below which the paid employment of child labour should be prohibited and punishable by law.

Article 11

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to an adequate standard of living for himself and his family, including adequate food, clothing and housing, and to the continuous improvement of living conditions. The States Parties will take appropriate steps to ensure the realization of this right, recognizing to this effect the essential importance of international co-operation based on free consent.

2. The States Parties to the present Covenant, recognizing the fundamental right of everyone to be free from hunger, shall take, individually and through international co-operation, the measures, including specific programmes, which are needed:

(a) To improve methods of production, conservation and distribution of food by making full use of technical and scientific knowledge, by disseminating knowledge of the principles of nutrition and by developing or reforming agrarian systems in such a way as to achieve the most efficient development and utilization of natural resources;

(b) Taking into account the problems of both food-importing and food-exporting countries, to ensure an equitable distribution of world food supplies in relation to need.

Article 12

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to the enjoyment of the highest attainable standard of physical and mental health.

2. The steps to be taken by the States Parties to the present Covenant to achieve the full realization of this right shall include those necessary for:

(a) The provision for the reduction of the stillbirth-rate and of infant mortality and for the healthy development of the child;

(b) The improvement of all aspects of environmental and industrial hygiene;

(c) The prevention, treatment and control of epidemic, endemic, occupational and other diseases;

(d) The creation of conditions which would assure to all medical service and medical attention in the event of sickness.

Article 13

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to education. They agree that education shall be directed to the full development of the human personality and the sense of its dignity, and shall strengthen the respect for human rights and fundamental freedoms. They further agree that education shall enable all persons to participate effectively in a free society, promote understanding, tolerance and friendship among all nations and all racial, ethnic or religious groups, and further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.

2. The States Parties to the present Covenant recognize that, with a view to achieving the full realization of this right:

(a) Primary education shall be compulsory and available free to all;

(b) Secondary education in its different forms, including technical and vocational secondary education, shall be made generally available and accessible to all by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education;

(c) Higher education shall be made equally accessible to all, on the basis of capacity, by every appropriate means, and in particular by the progressive introduction of free education;

(d) Fundamental education shall be encouraged or intensified as far as possible for those persons who have not received or completed the whole period of their primary education;

(e) The development of a system of schools at all levels shall be actively pursued, an adequate fellowship system shall be established, and the material conditions of teaching staff shall be continuously improved.

3. The States Parties to the present Covenant undertake to have respect for the liberty of parents and, when applicable, legal guardians, to choose for their children schools, other than those established by the public authorities,

which conform to such minimum educational standards as may be laid down or approved by the State and to ensure the religious and moral education of their children in conformity with their own convictions.

4. No part of this article shall be construed so as to interfere with the liberty of individuals and bodies to establish and direct educational institutions, subject always to the observance of the principles set forth in paragraph 1 of this article and to the requirement that the education given in such institutions shall conform to such minimum standards as may be laid down by the State.

Article 14

Each State Party to the present Covenant which, at the time of becoming a Party, has not been able to secure in its metropolitan territory or other territories under its jurisdiction compulsory primary education, free of charge, undertakes, within two years, to work out and adopt a detailed plan of action for the progressive implementation, within a reasonable number of years, to be fixed in the plan, of the principle of compulsory education free of charge for all.

Article 15

1. The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone:

- (a) To take part in cultural life;
- (b) To enjoy the benefits of scientific progress and its applications;
- (c) To benefit from the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author.

2. The steps to be taken by the States Parties to the present Covenant to achieve the full realization of this right shall include those necessary for the conservation, the development and the diffusion of science and culture.

3. The States Parties to the present Covenant undertake to respect the freedom indispensable for scientific research and creative activity.

4. The States Parties to the present Covenant recognize the benefits to be derived from the encouragement and development of international contacts and co-operation in the scientific and cultural fields.

PART IV

Article 16

1. The States Parties to the present Covenant undertake to submit in conformity with this part of the Covenant reports on the measures which they have adopted and the progress made in achieving the observance of the rights recognized herein.

2. (a) All reports shall be submitted to the Secretary-General of the United Nations, who shall transmit copies to the Economic and Social Council for consideration in accordance with the provisions of the present Covenant.

(b) The Secretary-General of the United Nations shall also transmit to the specialized agencies copies of the reports, or any relevant parts therefrom, from States Parties to the present Covenant which are also members of these specialized agencies in so far as these reports, or parts therefrom, relate to any matters which fall within the responsibilities of the said agencies in accordance with their constitutional instruments.

Article 17

1. The States Parties to the present Covenant shall furnish their reports in stages, in accordance with a programme to be established by the Economic and Social Council within one year of the entry into force of the present Covenant after consultation with the States Parties and the specialized agencies concerned.

2. Reports may indicate factors and difficulties affecting the degree of fulfilment of obligations under the present Covenant.

3. Where relevant information has previously been furnished to the United Nations or to any specialized agency by any State Party to the present Covenant, it will not be necessary to reproduce that information, but a precise reference to the information so furnished will suffice.

Article 18

Pursuant to its responsibilities under the Charter of the United Nations in the field of human rights and fundamental freedoms, the Economic and Social Council may make arrangements with the specialized agencies in respect of their reporting to it on the progress made in achieving the observance of the provisions of the present Covenant falling within the scope of their activities. These reports may include particulars of decisions and recommendations on such implementation adopted by their competent organs.

Article 19

The Economic and Social Council may transmit to the Commission on Human Rights for study and general recommendation or as appropriate for information the reports concerning human rights submitted by States in accordance with articles 15 and 17, and those concerning human rights submitted by the specialized agencies in accordance with article 18.

Article 20

The States Parties to the present Covenant and the specialized agencies concerned may submit comments to the Economic and Social Council on any general recommendation under article 19 or reference to such general recommendation in any report of the Commission on Human Rights or any documentation referred to therein.

Article 21

The Economic and Social Council may submit from time to time to the General Assembly reports with recommendations of a general nature and a summary of the information received from the States parties to the present Covenant and the specialized agencies on the measures taken and the progress made in achieving general observance of the rights recognized in the present Covenant.

Article 22

The Economic and Social Council may bring to the attention of other organs of the United Nations, their subsidiary organs and specialized agencies concerned with furnishing technical assistance any matters arising out of the reports referred to in this part of the present Covenant which may assist such bodies in deciding, each within its field of competence, on the advisability of international measures likely to contribute to the effective progressive implementation of the present Covenant.

Article 23

The States Parties to the present Covenant agree that international action for the achievement of the rights recognized in the present Covenant includes such methods as the conclusion of conventions, the adoption of recommendations, the furnishing of technical assistance and the holding of regional meetings and technical meetings for the purpose of consultation and study organized in conjunction with the Governments concerned.

Article 24

Nothing in the present Covenant shall be interpreted as impairing the provisions of the Charter of the United Nations and of the constitutions of the specialized agencies which define the respective responsibilities of the various organs of the United Nations and of the specialized agencies in regard to the matters dealt with in the present Covenant.

Article 25

Nothing in the present Covenant shall be interpreted as impairing the inherent right of all peoples to enjoy and utilize fully and freely their natural wealth and resources.

PART V

Article 26

1. The present Covenant is open for signature by any State Member of the United Nations or member of any of its specialized agencies, by any State Party to the Statute of the International Court of Justice, and by any other State which has been invited by the General Assembly of the United Nations to become a party to the present Covenant.

2. The present Covenant is subject to ratification. Instruments of ratification shall be deposited with the Secretary-General of the United Nations.

3. The present Covenant shall be open to accession by any State referred to in paragraph 1 of this article.

4. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Secretary-General of the United Nations.

5. The Secretary-General of the United Nations shall inform all States which have signed the present Covenant or acceded to it of the deposit of each instrument of ratification or accession.

Article 27

1. The present Covenant shall enter into force three months after the date of the deposit with the Secretary-General of the United Nations of the thirty-fifth instrument of ratification or instrument of accession.

2. For each State ratifying the present Covenant or acceding to it after the deposit of the thirty-fifth instrument of ratification or instrument of accession, the present Covenant shall enter into force three months after the date of the deposit of its own instrument of ratification or instrument of accession.

Article 28

The provisions of the present Covenant shall extend to all parts of federal States without any limitations or exceptions.

Article 29

1. Any State Party to the present Covenant may propose an amendment and file it with the Secretary-General of the United Nations. The Secretary-General shall thereupon communicate any proposed amendments to the States Parties to the present Covenant with a request that they notify him whether they favour a conference of States Parties for the purpose of considering and voting upon the proposals. In the event that at least one third of the States Parties favours such a conference, the Secretary-General shall convene the conference under the auspices of the United Nations. Any amendment adopted by a majority of the States Parties present and voting at the conference shall be submitted to the General Assembly of the United Nations for approval.

2. Amendments shall come into force when they have been approved by the General Assembly of the United Nations and accepted by a two-thirds majority of the States Parties to the present Covenant in accordance with their respective constitutional processes.

3. When amendments come into force they shall be binding on those States Parties which have accepted them, other States Parties still being bound by the provisions of the present Covenant and any earlier amendment which they have accepted.

Article 30

Irrespective of the notifications made under article 26, paragraph 5, the Secretary-General of the United Nations shall inform all States referred to in paragraph 1 of the same article of the following particulars:

- (a) Signatures, ratifications and accessions under article 26;
- (b) The date of the entry into force of the present Covenant under article 27 and the date of the entry into force of any amendments under article 29.

Article 31.

1. The present Covenant, of which the Chinese, English, French, Russian and Spanish texts are equally authentic, shall be deposited in the archives of the United Nations.

2. The Secretary-General of the United Nations shall transmit certified copies of the present Covenant to all States referred to in article 26.

IN FAITH WHEREOF the undersigned, being duly authorized thereto by their respective Governments, have signed the present Covenant, opened for signature at New York, on the nineteenth day of December, one thousand nine hundred and sixty-six.

OF 1966

**MIĘDZYNARODOWY PAKT
PRAW GOSPODARCZYCH, SPOŁECZNYCH I KULTURALNYCH**

otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

W imieniu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej

RADA PAŃSTWA
POLSKIEJ RZECZYPOSPOLITEJ LUDOWEJ

podaje do powszechnej wiadomości:

W dniu 19 grudnia 1966 roku został otwarty do podpisu w Nowym Jorku Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych.

Po zaznajomieniu się z powyższym Paktem Rada Państwa uznała go i uznaje za słuszny zarówno w całości, jak i każde z postanowień w nim zawartych; oświadcza, że wymieniony Pakt jest przyjęty, ratyfikowany i potwierdzony, oraz przyrzeka, że będzie niezmiennie zachowywany.

Na dowód czego wydany został Akt niniejszy, opatrzony pieczęcią Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej.

Dano w Warszawie dnia 3 marca 1977 roku.

Przewodniczący Rady Państwa: *H. Jabłoński*

L. S.

Minister Spraw Zagranicznych: *E. Wojtaszek*

(Tekst Paktu jest zamieszczony w załączniku do niniejszego numeru.)

OŚWIADCZENIE RZĄDOWE

z dnia 23 kwietnia 1977 r.

w sprawie ratyfikacji przez Polską Rzeczpospolitą Ludową Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

Podaje się niniejszym do wiadomości, że zgodnie z artykułem 26 ustęp 2 Międzynarodowego Paktu Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych, otwartego do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r., złożony został Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dnia 18 marca 1977 r. dokument ratyfikacyjny Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej do powyższego Paktu.

Wymieniony Pakt wchodzi w życie w stosunku do Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej dnia 18 czerwca 1977 r.

Jednocześnie podaje się do wiadomości, że następujące państwa stały się stronami powyższego Paktu, który wszedł w życie dnia 3 stycznia 1976 r., składając dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przystąpienia w nizej podanych datach:

Kostaryka	dnia 29 listopada 1968 r.,
Ekwador	dnia 6 marca 1969 r.,
Tunezja	dnia 18 marca 1969 r.,
Cypr	dnia 2 kwietnia 1969 r.,

- Syryjska Republika Ludowa** dnia 21 kwietnia 1969 r.,
Kolumbia dnia 29 października 1969 r.,
Urugwaj dnia 1 kwietnia 1970 r.,
Libia dnia 15 maja 1970 r.,
Ludowa Republika Bułgarii dnia 21 września 1970 r.,
Irak dnia 25 stycznia 1971 r.,
Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii dnia 2 czerwca 1971 r.,
Republika Malgaska dnia 22 września 1971 r.
 z zastrzeżeniem, że „Rząd Republiki Malgaskiej zastrzega sobie prawo odroczenia stosowania artykułu 13 ustęp 2 Paktu, zwłaszcza w zakresie nauczania podstawowego, gdyż jakkolwiek Rząd malgaski w pełni przyjmuje zasady zawarte w wymienionym ustępie i podejmie niezbędne kroki w celu ich pełnego zastosowania w możliwie najbliższym terminie, niemniej jednak trudności w ich realizacji, a zwłaszcza problemy finansowe, uniemożliwiają pełne stosowanie tych zasad na obecnym etapie”.
- Szwecja** dnia 6 grudnia 1971 r.
 z zastrzeżeniem „do artykułu 7 d) Paktu w sprawie prawa do wynagrodzenia za dni świąteczne”.
- Dania** dnia 6 stycznia 1972 r.
 z zastrzeżeniem, że „Rząd Danii nie może w chwili obecnej zastosować w pełni postanowienia artykułu 7 ustęp d) w sprawie wynagrodzenia za dni świąteczne”.
- Chile** dnia 10 lutego 1972 r.,
Kenia dnia 1 maja 1972 r.
 z zastrzeżeniem, że „jakkolwiek Rząd Kenii uznaje i popiera zasady określone w artykule 10 ustęp 2 Paktu, niemniej jednak, biorąc pod uwagę obecną sytuację w Kenii, nie jest niezbędne ustawowe zagwarantowanie zasad określonych w tym artykule”.
- Norwegia** dnia 13 września 1972 r.
 z zastrzeżeniem do artykułu 8 ustęp 1 d) Paktu stwierdzającym, że „obecnie stosowana w Norwegii praktyka przekazywania sporów o pracę do Państwowej Komisji Płac (stała trójstronna komisja arbitrażowa do spraw płac) na podstawie ustawy parlamentarnej — dla poszczególnych sporów nie będzie uważana za sprzeczną z prawem do strajku, które to prawo jest w pełni uznane w Norwegii”.
- Liban** dnia 3 listopada 1972 r.,
Barbados dnia 5 stycznia 1973 r.
 z zastrzeżeniem, że „Rząd Barbadosu zastrzega sobie prawo odroczenia
 a) stosowania artykułu 7 punkt a) (i) Paktu w zakresie postanowienia o równej płacy dla mężczyzn i kobiet za równą pracę,
 b) stosowania artykułu 10 ustęp 2 w zakresie szczególnej opieki, jaką należy otoczyć matki w rozsądnym okresie przed i po urodzeniu dziecka, oraz
 c) stosowania artykułu 13 ustęp 2 a) Paktu w zakresie nauczania podstawowego,
 gdyż jakkolwiek Rząd Barbadosu w pełni przyjmuje zasady zawarte w wymienionych artykułach i podejmie niezbędne kroki w celu ich pełnego zastosowania, jednak problemy ich realizacji są tego rodzaju, że pełne zastosowanie tych zasad nie może być zagwarantowane na obecnym etapie”.
- Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich** dnia 16 października 1973 r.,
Niemiecka Republika Demokratyczna dnia 8 listopada 1973 r.,
Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka dnia 12 listopada 1973 r.,
Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka dnia 12 listopada 1973 r.,
Mauritius dnia 12 grudnia 1973 r.,
Republika Federalna Niemiec dnia 17 grudnia 1973 r.,
Węgierska Republika Ludowa dnia 17 stycznia 1974 r.,
Filipiny dnia 7 czerwca 1974 r.,
Mali dnia 16 lipca 1974 r.,
Socjalistyczna Republika Rumunii dnia 9 grudnia 1974 r.,
Mongolska Republika Ludowa dnia 18 listopada 1974 r.,
Rwanda dnia 16 kwietnia 1975 r.
 z oświadczeniem, że w zakresie nauczania Rząd Rwandy będzie związany tylko postanowieniami swej konstytucji.
- Jordania** dnia 28 maja 1975 r.,
Iran dnia 24 czerwca 1975 r.,
Finlandia dnia 19 sierpnia 1975 r.,
Jamajka dnia 3 października 1975 r.,
Australia dnia 10 grudnia 1975 r.,
Czechosłowacka Republika Socjalistyczna dnia 23 grudnia 1975 r.,
Kanada dnia 19 maja 1976 r.,
Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii dnia 20 maja 1976 r.
 z rozciągnięciem na:
 Wyspy Guernsey, Jersey, Man,
 Belize,
 Bermudy,
 Brytyjskie Wyspy Dziewicze,
 Kajmany,
 Wyspy Falklandzkie i terytoria przyległe,
 Gibraltar,
 Wyspy Gilberta,
 Hongkong,
 Montserrat,
 grupę Wysp Pitcairn,
 St. Helena i terytoria przyległe,
 Wyspy Salomona,
 Wyspy Turks i Caicos,
 Tuvalu.
- Dokument ratyfikacyjny Zjednoczonego Królestwa zawiera następujące zastrzeżenia i oświadczenia interpretacyjne:
 „Po pierwsze, Rząd Zjednoczonego Królestwa oświadcza, iż uważa, że na podstawie artykułu 103 Karty Narodów Zjednoczonych w przypadku konfliktu między obowiązkami wynikającymi z artykułu 1 Paktu a obowiązkami wynikającymi z Karty (a mianowicie z artykułu 1 i artykułów 2 i 73 Karty) będą miały pierwszeństwo obowiązki wynikające z Karty.
 Rząd Zjednoczonego Królestwa oświadcza, że Brytyjskie Wyspy Dziewicze, Kajmany, Wyspy Gilberta, grupa Wysp Pitcairn, St. Helena i terytoria przyległe, Wyspy Turks i Caicos oraz Tuvalu są krajami rozwijającymi się w rozumieniu artykułu 2 ustęp 3 Paktu.
 Rząd Zjednoczonego Królestwa zastrzega sobie prawo interpretowania artykułu 6 jako nie zakazującego nakładania ograniczeń, ze względu na miejsce urodzenia lub zamieszkania, na podejmowanie zatrudnienia w jakimkolwiek rejonie lub na jakimkolwiek terytorium w celu zapewnienia możliwości zatrudnienia pracowników w tym rejonie lub na tym terytorium.

Rząd Zjednoczonego Królestwa zastrzega sobie prawo odroczenia stosowania artykułu 7 punkt a) (i) w zakresie stosowania postanowienia o równej płacy dla mężczyzn i kobiet za równą pracę w prywatnym sektorze na wyspach Jersey, Guernsey, Man, na Bermudach, w Hongkongu i na Wyspach Salomona.

Rząd Zjednoczonego Królestwa zastrzega sobie prawo niestosowania artykułu 8 ustęp 1 b) w Hongkongu.

Rząd Zjednoczonego Królestwa uznając prawo każdego do zabezpieczenia społecznego zgodnie z artykułem 9, zastrzega sobie prawo odroczenia realizacji tego prawa na Kajmanach i Wyspach Falklandzkich z powodu braku środków na tych terytoriach.

Rząd Zjednoczonego Królestwa zastrzega sobie prawo odroczenia stosowania artykułu 10 ustęp 1 w zakresie niewielkiej liczby małżeństw zwyczajowych na Wyspach Salomona i artykułu 10 ustęp 1 w zakresie płatnego urlopu macierzyńskiego na Bermudach i Wyspach Falklandzkich.

Rząd Zjednoczonego Królestwa zachowuje prawo odroczenia stosowania artykułu 13 ustęp 2 a) i artykułu 14 w zakresie obowiązkowego nauczania podstawo-

wego na Wyspach Gilberta, Wyspach Salomona i Tuvalu.

Rząd Zjednoczonego Królestwa oświadcza w końcu, że postanowienia Paktu nie będą stosowane do Południowej Rodezji, jeżeli nie poinformuje on Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, że jest w stanie zapewnić pełną realizację zobowiązań wynikających z Paktu w stosunku do tego terytorium".

Tanzania	dnia 11 czerwca 1976 r.,
Zair	dnia 1 listopada 1976 r.
Surinam	dnia 28 grudnia 1976 r.
Gujana	dnia 15 lutego 1977 r.
Panama	dnia 8 marca 1977 r.

Zgodnie z artykułem 27 Paktu wszedł on w życie w stosunku do pierwszych 35 wymienionych wyżej państw dnia 3 stycznia 1976 r., a w stosunku do pozostałych państw wchodzi on w życie po upływie trzech miesięcy od daty złożenia przez te państwa dokumentów ratyfikacyjnych lub dokumentów przystąpienia.

Minister Spraw Zagranicznych, E. Wojtaszek